

הלכות כ"א בסליו

בזמן הגלות האחרון וכו'. כן איתא בגמ' בכמה דוכתי, ופשוט הוא. **כיון שהגיע רבינו יואל וכו'.** כ"ה במושיעין של ישראל, ועי' בספר זיונה קדישא ח"ל חסד גדול עשה עמנו הקב"ה בדור יתום זה, בהשאירו לנו את רבינו הגדול גאון הגאונים קודש הקדשים, חד משרפי מעלה, להעמיד הדת על חילה ולהחזיר עטרה ליושנה, להשריש בנו אמונת אומן וכו', רבינו הגדול והקדוש אור עולם ממרום שולח להנהיג את כלל ישראל בתקופה הכי קשה והכי נוראה וכו' ע"ש.

והתקינו החכמים שבאותו הדור וכו'. כתב הגמוקי ח"ל וזריך עיון למה ראו לתקן כן, בשלמא בחייו של רבינו יואל עשו סעודת הודאה, כיון שהוא הי' בעל הנס, אבל בזמנו ה' הוא לאחר פטירתו מה ראו לתקן כן. ואין לומר שהתקינו כן כיון שרבינו יואל הוא הגבר שהעמיד הדת על חילה, לכן גם אנו מחויבין לעשות סעודת הודאה, שלא מנינו לעשות זכר לנס אלא בעל הנס בעצמו, ולא אחרים אפילו שנהנו ממנו, ואין עושין סעודת הודאה על נס שנעשה לו. וי"ל שכיון שבסוף ימיו של רבינו יואל, כבר חש כוחותיו, וסימנן שנת ת"ש כ"ה, ע"כ עשו הדיינער לת"ת ביחד עם הסעודת הודאה כדי שלא יטריך להופיע ב' פעמים, וכבר נקבע המנהג לעשות הסעודת הודאה ביחד עם הדיינער, על כן כיון שעושין דיינער ממילא עושין גם סעודת הודאה ע"כ. וי"ל לפי"ז כונת רבינו 'החכמים שבאותו הדור', אין כונתו לחכמי ישראל הרבנים, אלא כונתו להנהלת החברה הנקרא יו. טי ע"י, והם ראו שהוא חועלת גדול לערוך הדיינער ביחד עם סעודת הודאה

כמוכן, והם החכמים שבאותו הדור שכתב רבינו, והרבנים הסכימו אחריהם שנכון הדבר, כמו שהוא כמה פעמים ואכמ"ל, ודו"ק כי קצתם. אבל יותר נראה לדעת רבינו דס"ל שאינו נס פרטי, אלא הוא נס כללי לכל ישראל, כמו שביאר היטב שממש לא הי' אפשר להתקיים

א בזמן הגלות האחרון גברה יד הגרמנים, והרגו כמה אלפים מישראל, וכמעט שעיקר בני ישראל נעקר, עד שריחם עליהם אלהי אבותינו, והושיעם מידם, וטילטל בני ישראל הנשארים לארצות אמיריקא, ארץ לא זרועה, ארץ אשר אבניה טריפות, וכך היה הדבר מתגלגל והולך, עד שבא עמודו של עולם, שהוא רבינו יואל עליו השלום. ב כיון שהגיע רבינו יואל תיקן כמה תקנות קבועות, הושיב מלמדי תינוקות, וחדש הבית ספר לבנות ישראל, ועוד כמה עניני הדת, ונתקבצו אליו אלפים ורבבות, עד שהצליח להחזיר עטרה ליושנה. ג והתקינו חכמים שבאותו דור, יום עשרים ואחד לחודש כסליו ליום הלל ושמחה, שביום זה ניצל רבינו יואל מיד הגרמנים, ועבר הגבול לחרות, ועושין בו סעודות גדולות, בתופים ובמחולות, ומתאספין כולם להודות אל ה', שהותיר לנו שריד. ד ומצוה על כל איש מישראל לספר בנסים ונפלאות שנעשו לרבינו יואל,

באמעריקא עד שבא רבינו יואל, וא"כ פשוט שגם בזמנו לאחר פטירתו שממשיכין לעשות סעודת הודאה על הנס. אבל דעת הנימוקי' שעיקר הסעודת הודאה היה שייך רק בזמן שרבינו יואל היה קיים, שלא מנינו לעשות זכר לנס של אדם אחר, ומש"ה הק' מאי שייך לעשות סעודת בזמנו, ולא ס"ל כדעת רבינו שגם לנו שייך לעשות הסעודה.

במספפתא איתא תניא ועושין סעודה, ר"י אומר אף עושין זו קצת שמחה, ד"א בזמן שהשנים כתיקון, אבל בזמן הזה הואיל ועיני ישראל נשואות ליום זה הכל מודים שעושין זו סעודות גדולות ומרדין זו שמחה ועושין טראסק גדול ע"כ. פי' דבשנות 'צראשית' עשו רק סעודה זיוס זה, אבל בזמנו ה' הואיל וקבעו הדיינער ביחד עם הסעודת הודאה, הכל מודים שעושין טראסק גדול, כיון שעייני ישראל נשואות ליום זה. ולפי"ז אפשר לבאר טעם עיקר הסעודה בזמנו, דכיון שעייני ישראל נשואות ליום זה, אומן העושין הדיינער, לאסוף ממון הרבה, וכן שאר העם שמתאספין ליצור גדול, והוא חועלת גדול וד"ל, ועיניהם נשואות ליום זה, ע"כ לא בטלוהו, ומוסיפין והולכין בכל שנה לעשות ביתר כבוד וגדולה.

ומתאספין וכו' ריש פ' הכונס כאן לדיר (מא':) וכתב הר"ן ח"ל השגת הראב"ד. ועושין בו סעודות. ח"א כבר קיבלו חכמים שעושין הסעודה בארמרי. ויש שכתבו שסגי

בשבעה, ויש שכתבו שסגי בג' ונכון להחמיר עכ"ל, ונראה שמי שדר בעיר שעושין זו סעודה גדולה באלפי אנשים בודאי נכון להשתתף עמהם, שברוב עם

הדרת מלך. אבל מ"ש הר"ן שכל מקום שעשה הסעודה יא, נראה שהיינו דוקא בסעודות קטנות, אבל הסעודה הגדולה, צריך להיות דוקא במקום הנקרא 'ארמרי', וזה שכתב הראב"ד כבר קיבלו חכמים שעושין הסעודה בארמרי ע"כ, ואעפ"י שכבר כתבו התוס' שאין לחוש לזה, ובכל

מקום שעושין יא, וכן הוא סחימת דברי הר"ן, אבל כיון שכבר נתפשט לעשות דוקא בארמרי לא יפרוץ גדר, ובפרט לפי מה שכתב המהרי"ק שאפי' בדיעבד לא יאלו אם לא עשאוהו בארמרי, ע"כ בודאי צעל נפש יוהר שיתקיים שם. ולכאורה קשה על רבינו שלא הזכיר שצריך להיות

בארמרי, ונ"ל ליישב דס"ל לרבינו דבזמנה"ז כיון שיש צ' כחות, וקשה למצוא לשניהם מקום הנקא ארמרי, ע"כ בטלוהו, ואוקמי כדמעיקרא שיוצאין בכל מקום, שלא יראה כשני תורות, שלאחד יהי' ארמרי, ולשני לא, וכל אחד פוסל סעודתו של חבירו. אבל הראש"ד ושאר ראשונים סברי שכיון שמצאו ארמרי שני, אפשר לשניהם לעשותו שם, וכן נוהגין.

עוד יאמא גמ' שם אע"פ שאמרו חכמים כל המרבה בסעודה הרי זה משוגע, כיון שאכל צילקה אחד וגפילתה אחד יא.

ולהודיע לבניו ענין הנם. מה שכתב הראש"ד בשם התוספתא שחייב להזכיר מסילת ברזל, כן כתבו הרשב"א והר"ן וכן כתב

בסמ"ג, ולכאורה כוננם שכיון שגיל רבינו יואל ע"י שעבר הגבול לשווייץ במסילת ברזל, ע"כ חייב להזכיר דבר זה כיון שהוא מעיקרי הנם, אבל רבינו נראה שסובר

שאינו מעיקרי הנם, והעיקר הוא רק שעבר הגבול, לכן לא חיקנו להזכירו. ונראה שסובר שכיון שבמחנה"י לא הזכיר ענין מסילת הברזל, שהמחנה"י פליג על התוספתא, וכן עיקר. אבל לפי מה שנהגו שבהדרים לקטנים עושין בשבוע זו 'ארעס' ענד קרעפטס' ממסילת ברזל, וכחצו האחרונים שמנהג זו יסודתו בהררי קודש, ע"כ נראה שיש לחוש לזה.

מסדי ה' וכו' כך נצטו אבותינו וכו'. שם מחנה"י (מנצ). ומדבריו משמע שאם אמר לשון זה בלבד יא, ואין צריך לומר בניגון, אבל כבר נהגו העולם לאמרו בניגון מיוחד, ואין לשנות כיון שנתפשט בכל ישראל. וכחצו החוס' ונ"ל ונוהגין לאמרו בתחילת הסעודה עכ"ל, ונראה דהיינו דוקא בהסעודות גדולות, שנוהגין שמתחילין לומר בשעה שראש הכת נכנס להסעודה, אבל בסעודות קטנות אין לחוש לזה. אבל שאר הראשונים כתבו שהוא מנהג שטות, שאין שום מקום להתחיל לומר

כשראש הכת נכנס לסעודה, כיון שאין מומצין לכבודו, אלא להודות לה' על הנם, וממה שנהגו כן בערוב ימיו של רבינו יואל אין ראוי, שהוא היה צעל הנם, ודו"ק היטב, ע"כ עדיף יותר לומר בחזק הסעודה.

אמרו חכמים הראשונים. שם (מה): ומדברי רבינו משמע שקאי רק על

יוס כ"א כסליו, אבל בשאר ימות השנה לא, אבל מדברי הר"ן נראה שקאי על כל ימות השנה, שכתב ונ"ל אמרו חכמים הראשונים 'כל מי שאומר בכל עם שלולי רבינו יואל לא היינו נשארים יהודים הרי זה משוגע' עכ"ל, משמע מלשונו שהוסף 'צכל עם' שכונתו על כל השנה ולא דוקא ביום זה. ורבינו סובר שלא חיקנו אלא ביום זה אבל בשאר ימות השנה לא. ונראה שכיון שזו מעיקרי הדת על כן נכון לומר כן בכל יום, כמו שאמרה תורה להזכיר מעמד הר סיני בכל יום.

ואין אומרים מחנון וכו' שם (מו). מחלוקת ח"ק ור"י ופסקו הר"ף והרא"ש כח"ק.

חל להיות בשבת וכו'. ונראה שהסעודות הגדולות, שעושין דוקא בארמרי, אם חל בשבת עושין אותו ליל כ"ג כיון שא"א לעשותו בשבת, אבל הסעודות קטנות בודאי נכון לעשות ביום כ"א. ואין לטעות שכיון שאומרים הפסוקי הודאה בשעת הסעודה, א"כ כשחל בשבת ועושין

הסעודה בליל כ"ג, שיאמרוהו בשעת הסעודה, בודאי לא יא, דרק הסעודה שא"א לעשותו בשבת אפשר לדחות, אבל הפסוקי הודאה בודאי מחויב לומר בשבת, ואם לאו לא יא. וכן ראיתי מדקדקים נוהגין כן שצעת סעודת שבת מומרים פסוקים אלו. ויש נוהגין שבשמחת נישואין שמתקיים בשבוע שחל בו כ"א כסליו, שמומרים נישואים אלו, ונכון הוא.

יש אומרים שאין אומרים מחנון ביום כ"ג. כן משמע בפרק כמה בזהמה (סג:), אבל כתבו הראשונים שאינו מוכרח, וגם מדברי רבינו משמע שאינו סובר כן, ונראה שהוא מנהג בורות, וטעו בדבר, שסברו כיון שנדחה הסעודה לליל כ"ג, גם ביום כ"ג יש בו שמחה, ואינו כן אלא רק הסעודה שלא אפשר לעשותו בשבת נדחה ליום כ"ג, אבל בודאי אומרים מחנון.

ולהודיע לבניו ענין הנם. ה חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא מבערגן בעלזן. ו וחייב לומר ביום זה 'חסדי ה' כי לא תמנו כי לא בלו רחמיו', והמדקדקים מוסיפין לומר 'בך בטחו אבותינו בטחו ותפלטימו'. אמרו חכמים הראשונים 'כל מי שאומר שלולי רבינו יואל לא היינו נשארים יהודים הרי זה משוגע'. ו וכבר נהגו כל ישראל לתת צדקה ביום זה, לתמוך בתינוקות של בית רבן. ו ואין אומרים תחנון ביום זה, אבל מותר בהספד. ו חל להיות בשבת, יש מי שאומר לעשות הסעודה ליל כ"ב, אבל הנכון אם אפשר לעשותו בשבת. ויש אומרים שאין אומרים תחנון ביום כ"ב.

השגת הראש"ד. ולהודיע לבניו ענין הנם. א"א בתוספתא אימא וחיוב להזכיר מסילת ברזל ע"כ.